

F. CHALLAYE: EGY ÚJ ERKÖLCSTAN VAZLATA *

Challaye munkája, mely a francia munkásfőiskolák bölcseleti tanfolyama számára készült szükségszerűen normatív. A tizenkét fejezet során, melyekben külön-külön az egyéni, szerelmi és családi, gazdasági, politikai, társadalmi, nemzeti, tudományos, művészi, vallásos, stb. élet erkölcsiségének megváltoztatásáról ír és pontokba foglalja irányelveit csak nagy vonásokban utal a morál evolutív jellegére s azokra a fokozatokra, amiken ez a társadalom fejlődése során átment.

Követelményei ilyenformán, melyeket az új erkölccsel szemben állít, nagymértékben mellőzik a valóságismeretet még akkor is, ha ennek az erkölcsnek megvalósíthatóságát nem a társadalom és az egyének s azok jelenleg fennálló gazdasági és egyéb viszonylatainak átmenetnélküli gyors megváltoztatására építi is fel. Az új erkölcs fő irányelvei Challaye szerint az élet szeretete, a munka tisztelete és az emberiség érzése kell, hogy legyenek. Ennek érdekében minden ellentmondó erkölcsi tünetet felold, megmagyaráz s jóllehet a gazdasági élet új erkölcsének felvázolásánál helyesen állapítja meg a hibákat, a nacionalizmus megítélésénél ezeket a felismeréseket csaknem teljesen mellőzi s a háború kérdését gazdasági indokaitól csaknem teljesen elvonatkoztatva kezeli.

Oktatóan tagolt előadása során Challaye egyébként céltévesztetten primér jelenségnek tekinti az erkölcsöt. Hogy így van, azt nyilvánvalóan bizonyítja a mű megírása, melynek hatóerejében bizik. Tultengő idealizmusa nem engedi, hogy az erkölcsi szabályok értékét csak adott állapotok leírásánál, természetüknek megfelelően tényekként kezelje s ne értékelje egyben őket a velük szemben alkalmazható egyedül helyes egzisztenciális ítéletek helyett. Ez ugyanis annak belátását eredményezte volna, hogy új erkölcsstanának társadalom-alakító ereje, mint kivétel nélkül minden normatív erkölcsstané, a semmivel egyenlő. Valamely társadalom erkölcsének feltételeit elsődleges földrajzi és társadalmi tények határozzák meg, ezeknek kifejeződési formája voltaképpen a tőlük függően kialakuló társadalmi erkölcs. Épp ezért míg az új erkölcsstanak megfelelő szociológiai és közgazdasági előfeltételek nincsenek meg, bármennyire jószándékú legyen is, utópiák utópiája új erkölcsstanról beszélni. (*Kovács Katona Jenő*)

CH. SEIGNOBOS: ESSAI D'UNE HISTOIRE COMPARÉE DES PEUPLES DE L'EUROPE. Paris, Rieder 1938.

Nem akarjuk itt egyetlen oldalon összefoglalni a könyv közel ötszáz oldalát, melyben minden szónak meg van a maga értelme. Ismeretei és felfogása arányában mindenki megtalálja itt a hibákat és hiányokat.

Seignobos az európai történet minden egyes szakaszára a megállapított tények kritikai elemzését adja. A tények közül, melyek egy nép történetét jelentik, tekintélyes részt szentel a szerző a tömegek életmegtámasztásainak s jóval kisebbet a felszínes jelentőségű eseményeknek és a hódításoknak, melyek csak a szűkebb, arisztokratikus körök számára voltak jelentősek. Nagy figyelmet szentel annak is, hogy a törvényeket ne közhasznuakként s a dogmatikus írásokat ne tényleges néphiedelmekként kezelje. Ezeket az alapvető tényeket a határokon felülről közelíti meg, melyek egyébként csak az utóbbi időkben vették fel mai merevségüket. Hibája azonban a könyvnek, hogy Seignobos nem tér

* Félicien Challaye: Esquisse d'une Morale Nouvelle (Institut Supérieur Ouvrier, Paris, 1938.)